

Små vita blommor som är tidigt ute

TEXT: ULLA-BRITT ANDERSSON

Det är med förväntan som jag efter varje vinter besöker en solvarm och grusig mark för att leta efter de första plantorna av nagelört. Vad är lundens blåsippor mot en vit sky av nyutslagen *vårälskling*? Ett passande alternativt namn på nagelört. Så här i början av säsongen, slutet av mars till början av april, kan jag här på Öland ha full kontroll över vilka arter som visar sig. Senare under våren är det svårt att hålla jämna steg när allt blommar samtidigt. Man kan bli stressad för mindre. I den här artikeln kommer jag att presentera några av de tidigblommande "vita små eländena" som en exkursionsdeltagare för några år sedan kallade dem.

FOTO: THOMAS GUNNARSSON

En vit sky av blommande nagelört hälsar vårens ankomst på det öländska alvaret.

Artbestämning

Många av de tidigblommande arterna med små vita blommor tillhör familjen korsblommiga växter. De har blommor med fyra kronblad, fyra foderblad och vanligen sex ståndare varav två är tydligt kortare. Frukten är en skida som oftast är tvårummig med en mittvägg. Skidan kan ha olika former: lång och smal, triangulär, plattad eller rund. Skidans utseende är en bra karaktär när man ska bestämma vilken art man har i handen. Vid frömogningen öppnas skidan genom att delar av den (två valver) faller av, fröna exponeras och ofta sitter då mellanväggen kvar.

Nagelört *Draba verna* växer på öppen sandjord som tidigt värms upp och torkar i vårsolen. Den har fyra vita kronblad men de är så djupt kluvna att man kan uppfatta dem som åtta. Plantan blir sällan över tio centimeter hög. Den har en bladrosett längst ner men saknar stjälkblad. Nagelört blommar snabbt över men kan ändå kännas igen på de silveraktiga, ovala mellanväggarna som sitter kvar när fröna spridits. Som många tidigblommande arter är den vinterannuell. Efter blomning och fruktsättningen vissnar plantan snabbt bort men fröna finns i marken och bidar sin tid. När växtplatsen under hösten åter blir fuktig kommer fröna att gro. En bladrosett bildas som övervintrar och från denna kommer det under våren upp en blomstjälk. Cirkeln är sluten. Nagelört förekommer allmänt i Götaland, Svealand och något sällsynt även längre norrut.

Backskärvrö *Noccaea caerulea* är inkommen till Sverige under 1800-talet. Den första fynduppgiften är från Norrköping år 1840. Arten växer på kalkfattig gräsmark så som torrbackar, gräsmattor och vägkanter. Den förekommer i hela landet men är sparsam i sydost. Backskärvrö blommar redan i april månad och är i Norrland en uppskattad vårväxt, helt i klass med blåsipporna längre söderut. De vita blommorna sitter i en klase i stjälkens topp. Ståndarknapparna är mörkt violetta vilket kontrasterar fint mot de vita kronbladen. Plantan har en bladrosett och stjälkblad som upptill är stjälkomfattande. Skidan är smalt hjärtlik.

Vårskärvrö *Noccaea perfoliata* är närstående men föredrar kalkhaltig mark och har därför en begränsad utbredning i Sverige. Den finns i landets södra och sydöstra delar, norrut till Uppland. Arten liknar backskärvrö men den har gula ståndarknappar och de hjärtformade skidorna är ungefär lika långa som de är breda.

FOTO: THOMAS GUNNARSSON

Nagelört

FOTO: THOMAS GUNNARSSON

Vårskärvrö

FOTO: THOMAS GUNNARSSON

Backskärvrö

Bergbräsma *Cardamine hirsuta* växer på torrbackar, berg-
hällar och annan torr, öppen mark. Den är en gammal art i vår
flora men på senare tid har den via plantskolor spridits vidare
som trädgårdsogräs. Bergbräsma förekommer i södra och
mellersta delarna av Sverige, främst utmed kusterna. Plantan har
en bladrosett av parflikiga blad med uddblad, längs stjälken sitter
ytterligare några blad. De vita blommorna har oftast fyra ståndare.
Skidorna är långsmala och sitter på ett upprätt skaft. En egenhet
är att när fröna mognar så öppnar sig skidan explosivt. Kanske
har en och annan husägare fått frön av bergbräsma i ögonen när
hen rensat rabatterna från ovälkomna gäster?

Backtrav *Arabidopsis thaliana* brukar benämnas växt-
världens bananflugan eftersom forskare jorden runt använder sig
av den lättodlade arten för genetiska studier. Även den finner du
på torra, sandiga platser med gles vegetation. Rosettbladen och
de få stjälkbladen är svagt tandade och kan ha enstaka stjärnhår.
Kronbladen är små, bara några millimeter långa. Skidorna är
mycket smala, tillplattade och utspärrade.

Lomme *Capsella bursa-pastoris* är lite av en kameleont.
Den har rosettblad som kan vara parflikiga eller nästan hela.
Hårigheten varierar också mellan olika plantor, från nästan kal
till gleshårig, ibland med stjärnhår. De små, vita blommorna är
diskreta. När skidan utvecklats är bestämningen lätt – den har en
triangulär form som den är helt ensam om.

Bergbräsma

Backtrav

Lomme

Artbestämning

FOTO: ERIK NORMARK

Hönsarv

Även i familjen nejlikväxter finns det små, vitblommiga arter som är tidigt på plats under våren. Familjen kännetecknas av att bladen är helbräddade (bladkanten är slät) och sitter parvist motsatta på stjälken. Blommorna sitter i knippen och har oftast fem kronblad. Frukten är en mångfröig kapsel som spricker upp vid mognaden.

I släktet arvar *Cerastium* finns ett helt koppel av arter som inte alltid är så lätta att artbestämma. De flesta har fem vita kronblad som är ganska grunt kluvna. Tidigt framme är **vårarv *Cerastium semidecandrum*** som växer på torr, sandig mark i Götaland och Svealand. Plantan blir sällan högre än en decimeter. Hela plantan är ljusgrön och upptill körtelhårig. Bladrosetten är vid blomningen redan nedvissnad men på stjälken sitter oskaftade och ovala blad. Kronbladen är vita, grunt inskurna och knappt längre än foderbladen. Under fruktmognaden riktas kapslarna nedåt för att sedan riktas uppåt när fröna är redo att spridas. I södra Sverige finns en del närstående men sällsynta arter som kan förväxlas med vårarv – klibbarv, alvararv, östkustarv och västkustarv. För att vara säker på artbestämningen bör man med lupp undersöka stödbladen som sitter där blomknippet utgår. Hos vårarv har stödbladet en bred hinnkant. De andra saknar hinnkant eller har bara en smal sådan. **Hönsarv *Cerastium fontanum*** är närstående vårarv och förekommer i hela landet. Den skiljs genom att vara flerårig och växer därför i glesa tuvor. Stödbladen hos hönsarv har en smal hinnkant.

FOTO: THOMAS GUNNARSSON

Vårarv

Stjärnblommor *Stellaria* tillhör också nejlikväxterna. De flesta arterna i släktet har fem djupt kluvna och vita kronblad. **Våtarv *Stellaria media*** blommar under årets alla snöfria månader, åtminstone i sydligaste delen av landet. Den är vanlig på frisk, öppen mark i hela landet. Blommorna är diskreta och kronbladen något kortare än foderbladen. Stjälken är rund och har en enda hårrad vilket är ett bra kännetecken. Våtarv kan förväxlas med **blekarv *Stellaria pallida*** men den senare brukar sakna kronblad helt. Blekarven är gulgrön och har blekbruna frön. Den förekommer bara nära kusterna i södra Sverige. Befinner du dig i en rikare lövskog i södra delen av landet kan du även hitta **bokarv *Stellaria neglecta*** men den ger ett annat intryck med sina storvuxna plantor, långa blomskaft och purpuröda ståndarknappar.

Fågelarv *Holosteum umbellatum* är något av en personlig favorit. Den är en sällsynt art som växer på sandig, kalkpåverkad mark i sydligaste delen av landet. Plantan har blågröna färger, kronbladen är blekrosa och fint tandade. När växten vissnar antar den en halmgul färg.

När våren övergår i försommar kommer andra ”små vita eländen” att börja blomma. Och i fjällen finns ett helt koppel med arter som kommer fram precis efter snösmältningen. Men detta är en bra början för dig som inte tidigare vågat ge dig i kast med de rara småttingarna. 🌱

Fågelarv

Våtarv